

**КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
УНІВЕРСИТЕТСЬКИЙ КОЛЕДЖ**

Циклова комісія музики і хореографії

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

**Проректор з науково-методичної
та навчальної роботи**

О.Б.Жильцов

2019 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ВСТУП ДО СПЕЦІАЛЬНОСТІ

для студентів

спеціальності	014 Середня освіта
освітнього рівня	молодший спеціаліст
предметної спеціальності	014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво)

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Ідентифікаційний код 02130554
Начальник відділу
моніторингу якості освіти

Програма № 1240/19

[Signature] (підпис) [Signature] (прізвище, ініціали)

« » 2019 р.

Київ – 2019

Розробник: **Куцан Оксана Григорівна**, викладач циклової комісії музики і хореографії Університетського коледжу Київського університету імені Бориса Грінченка, вчитель-методист

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні циклової комісії музики і хореографії

Протокол від « 29 » серпня 2019 року № 1

Голова циклової комісії музики і хореографії (Романова Т.В.)

Робочу програму перевірено

« 30 » серпня 2019 року

Заступник директора з навчально-виховної роботи З.Л.Гейхман

Заступник директора з навчальної роботи Я.В.Карлінська

Пролонговано:

на 20__/20__ н.р. (_____), «__» _____ 20__ р., протокол № __

на 20__/20__ н.р. (_____), «__» _____ 20__ р., протокол № __

на 20__/20__ н.р. (_____), «__» _____ 20__ р., протокол № __

на 20__/20__ н.р. (_____), «__» _____ 20__ р., протокол № __

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	денна форма навчання	
Вид дисципліни	обов'язкова	
Мова викладання, навчання, оцінювання	українська	
Загальний обсяг дисципліни кредитів/годин	1.5/45	
Курс	2	
Обсяг кредитів/годин	1,5 / 45	
Семестр	1	-
Кількість змістових модулів з розподілом:	2	
Обсяг кредитів	1.5	-
Обсяг годин, в тому числі:	45	-
Аудиторні	24	-
Модульний контроль	2	-
Семестровий контроль	2	-
Самостійна робота	21	-
Форма семестрового контролю	залік	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Вступ до спеціальності» є адаптація студентів до навчання у вищому навчальному закладі за обраною спеціальністю, а саме: ознайомлення їх з особливостями організації та управління навчальним процесом у вищому навчальному закладі, з правами та обов'язками студентів, з основними вимогами до їх власної навчальної діяльності протягом усіх років навчання, а також поглиблення їх уявлень про майбутню професію, підготовка до вивчення навчальних дисциплін за планом шляхом визначення змісту предметів та їх значення для формування фахових компетентностей майбутнього спеціаліста.

Завдання:

- визначення ролі, місця, значення музичного виховання в системі освіти;
- вивчення принципів та основних форм організації навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі;
- засвоєння прав і обов'язків студентів;
- знайомство з професійними вимогами до фахівця з музичного виховання, з особливостями роботи музичного керівника, учителя музики та керівника гурткової роботи;
- висвітлення питань історії становлення музичної педагогіки, аналіз сучасних підходів та новаторства в музично-педагогічній галузі;
- практичне опрацювання комунікативних, психолого-педагогічних та вузькоспеціалізованих навичок, пов'язаних з майбутньою професійною діяльністю;
- формування у студентів педагогічного мислення, професійних переконань, здатності до саморозвитку та самовдосконалення.
- розвиток творчих здібностей студентів;
- формування у студентів позитивної мотивації до майбутньої професійної діяльності.

У процесі вивчення дисципліни «Вступ до спеціальності» у студента мають бути сформовані такі **компетентності**:

Загальні:

- здатність до аналізу та синтезу;
- здатність до організації і планування;
- засвоєння основ базових знань з професії;
- готовність до розв'язання проблем, до прийняття рішень;
- володіння навичками управління інформацією;
- готовність взаємодіяти з керівниками, колегами і партнерами;
- здатність працювати в колективі і в команді;
- здатність застосовувати знання на практиці;
- етичні зобов'язання;
- лідерські якості;
- бажання досягти успіху.

Фахові:

- усвідомлення соціальної значущості своєї професії;
- готовність виконувати професійні обов'язки на основі особистісної мотивації;
- здатність орієнтуватися в освітньому процесі, в навчальних технологіях на основі вивчення спеціальної літератури, аналізу власного досвіду та аналізу передового педагогічного досвіду;
- здатність до самостійного опрацювання та аналізу спеціальної літератури як у сфері музичного мистецтва, так і в суміжних областях;
- володіння педагогічними навичками в процесі взаємодії з дитячим колективом;
- здатність до педагогічного мислення;
- готовність до самостійного конструювання та організації процесу навчання музики;
- здатність до проектування кінцевого результату навчальної діяльності;
- усвідомлене ставлення до професійного саморозвитку та самовдосконалення як невід'ємної складової професії учителя музики;

- усвідомлення значущості широкої музичної ерудиції як ґрунтовної складової у професійній підготовці майбутнього вчителя музики;
- здатність до педагогічної творчості.

Предметні:

- здатність раціонально організувати навчальний час в залежності від умов та вимог навчально-виховного процесу;
- володіння знаннями про організацію навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі;
- готовність до навчання за кредитно-модульною системою;
- володіння системою знань про специфіку професійної діяльності музичного керівника та вчителя музики;
- вміння складати професійний портрет фахівця музичного виховання;
- знання етапів професійного зростання;
- володіння системою знань про сутність музичного виховання в освітніх навчальних закладах;
- готовність до розширення та збагачення художньо-естетичного та образно-емоційного досвіду;
- володіння початковими навичками дихання, звуковедення та артикуляції у виконанні вокальних творів;
- готовність демонструвати виконавські навички в контексті практикування елементів просвітницької діяльності;
- готовність застосовувати початкові навички диригентського жесту в процесі практикування хорової роботи з колективом;
- розуміння необхідності володіти педагогічним репертуаром, готовність до його постійного розширення та оновлення;
- здатність до виявлення артистизму, виконавської волі, концентрації уваги, до творчого самовираження;
- розуміння специфіки розвитку музичних здібностей дітей молодшого віку, психологічних механізмів в процесі музичного сприймання.

3. Очікувані результати навчання

Вивчення дисципліни «Вступ до спеціальності» передбачає досягнення

студентом наступних результатів:

- усвідомлення місця, ролі і значення музичного виховання в системі освіти України;
- розуміння принципів та основних форм організації навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі;
- знання прав та обов'язків студента вищого навчального закладу;
- ознайомлення зі змістом навчального плану для студентів спеціальності «Музичне мистецтво»;
- усвідомлення особливостей професійних вимог до особистості педагога-музиканта;
- розуміння специфіки роботи музичного керівника, учителя музики та керівника гурткової роботи;
- ознайомлення з принципами добору музичного матеріалу для різновікової аудиторії;
- здатність обґрунтовувати основні вимоги до професійної діяльності музичного керівника і вчителя музики;
- вміння формулювати доцільність занять з основних навчальних дисциплін для формування професійних якостей майбутнього фахівця;
- здатність демонструвати базові навички володіння основним музичним інструментом, вокальними навичками та навичками комунікації в контексті взаємодії з аудиторією;
- вміння аналізувати власну діяльність та роботу групи в цілому під час практичних занять;
- змога самостійно визначати напрямки для саморозвитку та самовдосконалення;
- вміння характеризувати особливості добору музичного матеріалу для дітей різних вікових категорій;
- здатність самостійно добирати музичні та наочні матеріали для дітей молодшого віку.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем		К-ть годин разом	Лекції	Практичні заняття	Семінарські заняття.	Підсумковий контроль	Самостійна робота
1		2	3	4	5	6	7
I. Підготовка фахівця з музичного виховання у вищому навчальному закладі							
1.	Принципи побудови системи освіти в Україні. Музичне виховання в різних типах освітніх закладів.	2	2				
2.	Історія становлення музичної освіти в Україні.	2	2				
3.	Основні напрямки розвитку музичної освіти в сучасному світі.	4	2	2			
4.	Форми організації навчально-виховного процесу у ВНЗ.	14	2				12
Разом:		22	8	2			12
II. Професійно-практична підготовка фахівця з музичного виховання							
5.	Роль світової та української музичної літератури у формуванні професійного колективу майбутнього учителя музики.	13	2	2			9
6.	Застосування навичок сольфеджіо в практиці загального музичного виховання	2		2			
7.	Виховання музичного інтелекту та реалізація творчого потенціалу студента на уроках з виконавських дисциплін	6	2	4			
Модульний контроль		2					
Разом:		23	4	8			9
Разом за семестр:		45	12	10			21
За навчальним планом:		45	12	10			21

5. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Модуль 1. Підготовка фахівця з музичного виховання у вищому навчальному закладі

Тема 1.

Принципи побудови системи освіти в Україні. Музичне виховання в різних типах освітніх закладів.

Структура системи освіти: дошкільна освіта, загальна середня освіта І-ІІІ ступенів, позашкільна освіта, професійно-технічна освіта, вища освіта. Структура і основні компоненти загальної освіти України. Альтернативні школи. Типи навчальних закладів: навчально-виховні комплекси, загальноосвітні, спеціалізовані школи, ліцеї, гімназії, коледжі, приватні школи тощо. Побудова вищої освіти за ступеневим принципом (базова вища освіта та повна вища освіта). Розподіл ВНЗ за рівнями акредитації, освітньо-кваліфікаційні рівні.

Характеристика загальної (елементарної) та професійної(спеціальної) музичної освіти: спільні завдання та відмінності.

Музичне виховання як складова навчальних програм закладів різних рівнів: музичні заняття (дошкільна освіта), дисципліна «Музичне мистецтво» в програмі базової середньої освіти. Музичні гуртки як форма позакласної роботи, як ланка в роботі позашкільних закладів, студій тощо.

Фахові спеціальності та спеціалізації, посади фахівців. Кваліфікаційні категорії спеціалістів.

Основні поняття: система освіти, типи навчальних закладів, позашкільна освіта, освітньо-кваліфікаційні рівні, фахова освіта.

Тема 2.

Історія становлення музичної освіти в Україні

Музична культура як частина українського фольклору: вертеп, обрядові дійства, жанрова музика.

Традиції української музичної культури ХVІ-ХVІІІ ст. Партесний спів у Києво-Могилянській та Острозькій академіях. Духовна музика: М. Березовський, А.Ведель, Д.Бортнянський.

Музична культура ХІХ ст.: відкриття університетів у Харкові та Києві, консерваторії у Львові. Перша українська опера, перша симфонія. Творчість С.С.Гулака-Артемівського, М.Калачевського, М.Завадського, П.Ніщинського.

Значення творчості М.Лисенка. Послідовники М.Лисенка - М.Леонтович, К.Стеценко, О.Кошиць. Музичні навчальні заклади України початку ХХ ст., система музичної освіти України радянської доби.

Роль Бориса Грінченка в становленні української освіти.

Основні поняття: жанр, традиція, партесний спів, музична культура.

Тема 3.

Основні напрямки розвитку музичної освіти в сучасному світі

Новітній час як епоха контрастів – технологічний бум та криза культури в усьому світі. Розвиток музичної педагогіки як прагнення до гармонійного розвитку людини.

Система музично-ритмічного виховання Е.Жак-Далькроза та варіанти її втілення в сучасному світі

Педагогічна система К.Орфа, колективне музикування.

Системи виховання слуху З.Кодая та Б.Трічкова.

Зміст і структура загальної мистецької освіти в розвинутих країнах світу. Вальфдорська школа та система виховання Монтесорі.

Впровадження новітніх технологій в процес музичного виховання.

Основні поняття: система музичного виховання, елементарне музикування, релятивне сольфеджіо, болгарська «столбїца», загальна мистецька культура.

Тема 4.

Форми організації навчально-виховного процесу у ВНЗ

Болонський процес, його сутність.

Форми організації навчального процесу. Лекція, семінар, практичні, лабораторні заняття, консультації, заліки.

Сутність оцінювання знань, об'єкт оцінювання. Характеристика знань студентів, які підлягають оцінюванню. Норми оцінювання.

Міжсесійний контроль: попередня, поточна, тематична перевірка знань, умінь та навичок студентів під час навчання. Особливості проведення та оцінювання заліків та екзаменів. Форми проведення екзаменів.

Рейтингова система оцінювання знань, умінь і навичок студентів. Оцінювання студентів за умов модульно-рейтингової системи навчання. Педагогічний моніторинг якості знань.

Основні поняття: Болонський процес, оцінювання знань, програма підготовки спеціаліста, форми навчання, рейтингова система оцінювання.

Рекомендовані джерела:

Основна (базова):[1, 3]

Додаткова:[5]

Модуль 2. Професійно-практична підготовка фахівця з музичного виховання

Тема 5.

Роль світової та української музичної літератури у формуванні професійного кругозору майбутнього учителя музики

Предмет музична література. Завдання предмету: формування навичок активного сприймання музики, удосконалення розвитку музичних здібностей, засвоєння основних засобів музичної виразності.

Засоби музичної виразності: мелодія, ритм, темп, тембр, динаміка.

Поняття жанру в музиці, основні жанри та їх особливості.

Музичні форми, форма *сонатного Allegro*.

Музичні стилі, їх характерні ознаки та особливості.

Значення біографічних даних композиторів для більш глибокого сприймання музики.

Розвиток професійних компетентностей через пізнання історії музики, порівняння стилів, напрямків розвитку. Використання знань музичної літератури на практиці.

Основні поняття: сприймання музики, засоби музичної виразності, музичний жанр, музична форма, музичні стилі.

Тема 6.

Застосування навичок сольфеджіо в практиці загального музичного виховання (практичне заняття)

Сольфеджіо як фахова дисципліна, завдання предмету.

Види музичного слуху: ладовий, мелодійний, гармонійний, ритмічний, поліфонічний. Форми роботи, які сприяють розвитку різних видів слуху: музичний диктант, ладові поспівки, ритмічний оркестр, підбір акомпанементу, спів канонам, імпровізація.

Виконання завдання в групах: створити вправу для розвитку музичного слуху за вибором. Аналіз виконаної роботи.

Основні поняття: сольфеджіо, музичний слух, види слуху, канон, імпровізація.

Тема 7.

Виховання музичного інтелекту та реалізація творчого потенціалу студента на уроках з виконавських дисциплін

Основний музичний інструмент, постановка голосу – основні дисципліни в програмі підготовки, які формують виконавські навички майбутнього спеціаліста. Професійні компетентності, які формуються в процесі оволодіння виконавськими навичками. Використання можливостей інструмента та людського голосу для виразної інтерпретації авторського музичного тексту.

Образно-звукові особливості різних музичних стилів. Значення володіння артикуляційними вміннями, фразуванням. Ознайомлення з критеріями аналізу та самоаналізу виконуваної музики.

Розвиток музично-слухового та виконавського досвіду через накопичення репертуару різних епох, стилів, напрямків. Тренування навиків управління виконавським процесом, виховання творчої ініціативи.

Основні поняття: навчальна дисципліна, компетентності, виконавський досвід, репертуар.

Рекомендовані джерела:

Основна (базова):[4]

Додаткова:[2, 5]

Теми практичних занять

№з/п	Назва теми	К-ть годин
1	Практикум на тему: «Я вас можу зацікавити»	2
2	Демонстрація та захист матеріалів до проведення слухання музики	2
3	Застосування навичок сольфеджіо в практиці загального музичного виховання	2
4	Застосування виконавських навичок у процесі музичного виховання	2
5	Застосування вокальних навичок в процесі розучування пісні	2

6. КОНТРОЛЬ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ

6.1 Система оцінювання навчальних завдань студента

Контроль навчальних досягнень студента відбувається у формі поточного та підсумкового контролю.

Поточний контроль здійснює оцінювання роботи студента на практичному занятті та його самостійну роботу. Оцінювання відображає наступні характеристики:

- оцінювання систематичності в підготовці до занять;
- оцінювання активності й результативності роботи студента протягом аудиторного заняття;
- оцінювання процесу та результату опанування студентом проблемних завдань;
- оцінка самостійної підготовки студента до заняття;
- ініціативність у навчальній діяльності;
- поточне оцінювання готовності студента до контрольних заходів з урахуванням здатності до самоаналізу, самооцінки та самоконтролю.

**КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ
ЗАНЯТТІ**

СТУДЕНТІВ НА

Оцінка	Критерії оцінювання
10 – 12 балів	ставиться за повні та міцні знання матеріалу в заданому обсязі, вміння вільно виконувати практичні завдання, передбачені навчальною програмою; за знання основної та додаткової літератури; за вияв креативності у розумінні і творчому використанні набутих знань та умінь.
7 – 9 балів	ставиться за вияв студентом повних, систематичних знань матеріалу, успішне виконання практичних завдань, засвоєння основної та додаткової літератури, здатність до самостійного поповнення та оновлення знань. Але у відповіді студента наявні незначні помилки.
4 – 6 балів	ставиться за вияв знання основного навчального матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої фахової діяльності, поверхову обізнаність з основною і додатковою літературою, передбаченою навчальною програмою; можливі суттєві помилки у виконанні практичних завдань, але студент спроможний усунути їх із допомогою викладача.
0 – 3 балів	виставляється студентові, відповідь якого під час відтворення основного програмового матеріалу поверхова, фрагментарна, що зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення. Таким чином, оцінка «незадовільно» ставиться студентові, який неспроможний до навчання чи виконання фахової діяльності після закінчення ВНЗ без повторного навчання за програмою відповідної дисципліни.

6.2 Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання

Модуль 1. Підготовка фахівця з музичного виховання у вищому навчальному закладі.

Тема 4. Форми організації навчально-виховного процесу у ВНЗ.

Підготувати повідомлення на тему:

Самостійна робота 1.

Історія створення Університету імені Бориса Грінченка (3 год.)

Дати відповідь на запитання:

- назвіть перші університети Західної Європи та України, час їх створення;
- вчительські курси, їх роль для становлення освіти. Б.Грінченко, С.Русова;

- від Вищих педагогічних курсів ім.Б.Грінченка до Інституту вдосконалення учителів;
- Університет імені Бориса Грінченка, його місія, візія, ключові цінності.

Самостійна робота 2. Ім'я Бориса Грінченка в назві університету (3 год.)

Дати відповідь на запитання:

- місце Бориса Грінченка в історії культури і освіти України;
- родовід Бориса Грінченка;
- освіта, ув'язнення;
- педагогічна діяльність;
- напрямки діяльності Бориса Грінченка;
- останні роки життя.

Самостійна робота 3. Організація навчальної діяльності студента на лекції та семінарі, науково-дослідницька діяльність та самостійна робота студента (3 год.)

Дати відповідь на запитання:

- охарактеризуйте лекцію та її види;
- види семінарських занять, їх завдання;
- науково-дослідницькі види робіт;
- значення самостійної роботи студента.

Самостійна робота 4. Права та обов'язки студента-грінченківця (3 год.)

Рекомендовані джерела:

Основна (базова): [1,3]

Додаткова: [5]

Модуль 2. Професійно-практична підготовка фахівця з музичного виховання

Тема 5. Роль світової та української музичної літератури у формуванні професійного кругозору майбутнього учителя музики.

Самостійна робота 5.

Підбір матеріалу для проведення слухання музики (оформити за планом):

1. Вказати назву музичного твору та його автора.
2. Визначити мету слухання данного твору:
 - для ознайомлення з творчістю композитора;
 - для розвитку образного мислення (підібрати слова-характеристики, ілюстрацію, рухи під музику);
 - для розвитку музичних здібностей (відчуття ритму, пульсу тощо)
 - для засвоєння музичних понять (темп, динаміка, регістр, тембр тощо)
 - для засвоєння музичних жанрів (пісня, танець, марш, опера, балет тощо)
3. Підібрати інформацію про твір відповідно до мети слухання.
4. Викласти інформацію у доступному для дітей вигляді.

Рекомендовані джерела:

Основна (базова): [1]

Додаткова: [1,2,3]

Оцінка виконання самостійної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- своєчасність виконання навчальних завдань;
- повний обсяг їх виконання;
- якість виконання навчальних завдань;
- самостійність виконання;
- творчий підхід у виконанні завдань.

Максимальна кількість балів за самостійну роботу – 12 балів.

6.3 Форми проведення модульного контролю та критерії його оцінювання.

Модульний контроль проводиться в комбінованій формі та включає:

- письмову відповідь на запитання;
- практичне виконання завдань, що входять до курсу, за вибором студента.

Максимальна кількість балів	Критерії оцінювання
10-12	90-100% якісно виконаних завдань модульної контрольної роботи
7-9	75-89% якісно виконаних завдань модульної контрольної роботи
4-6	50-74% якісно виконаних завдань модульної контрольної роботи
0-3	Неякісне виконання завдань, менше 50% правильних відповідей на завдання модульної контрольної роботи

6.4 Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання.

Залік. Виставляється за результатами попереднього оцінювання.

7. Навчально-методична карта

Разом: 45 годин, з них лекцій – 12 годин, практичних занять – 10 годин, самостійна робота – 21 година, контрольна робота – 2 години. Вид підсумкового контролю – залік.

		Розділ І. Професійна діяльність та особистість музичного керівника, вчителя музики. Підготовка фахівця з музичного виховання у вищому навчальному закладі							
Теми лекцій	1. Принципи побудови системи освіти в Україні. Музичне виховання в різних типах освітніх закладів 2. Історія становлення музичної освіти в Україні. 3. Основні напрями розвитку музичної освіти в сучасному світі. 4. Форми організації навчально-виховного процесу у ВНЗ.								
Практичні заняття	1. Практикум на тему «Я вас можу зацікавити»					2. Демонстрація та захист матеріалів до проведення слухання музики 3. Застосування навичок сольфеджіо в практиці загального музичного виховання	4. Застосування виконавських навичок у процесі музичного виховання 5. Застосування вокальних навичок в процесі розучування пісні		
Самостійна робота	1. Історія створення Університету імені Бориса Грінченка (3 год.) 2. Ім'я Бориса Грінченка в назві університету (3 год.) 3. Організація навчальної діяльності студента на лекції та семінарі. Науково-дослідницька діяльність та самостійна робота студента (3 год.) 4. Права та обов'язки студента-грінченківця. (3 год.) 5. Підбір матеріалу для проведення слухання музики (9 год.)								
Види поточного контролю									Контрольна робота
Підсумковий контроль	З А Л І К								

8. Рекомендовані джерела

Основна (базова) :

1. Мешко Г.М. Вступ до педагогічної професії: навчальний посібник / Г.М.Мешко. - Київ: Академвидав, 2012
2. Олексюк О.М., Кондратенко Г.Г., Ляшенко О.Д. Вступ до спеціальності: музичне мистецтво. Модуль 2: навч. посібник/ О.М.Олексюк, Г.Г.Кондратенко, О.Д.Ляшенко. – К.:Київ. ун-т ім.Б.Грінченка, 2011. – 132 ст.
3. Я - студент: Навч. посіб. / За ред. В.О.Огнев'юка. – К.: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2015
4. Черкасов В.Ф. Теорія і методика музичної освіти: Навч. посібник / В.Ф.Черкасов. – Київ: ВЦ «Академія», 2016. – 239 с.

Додаткова:

1. Букреева Г.Б. Цікава музика. Музично-дидактичні ігри. 5-8 класи: навчальний посібник / Г.Б.Букреева. – Тернопіль: Навч. книга Богдан, 2008
2. Гаркуша Л.І., Економова О.С. Формування професійних навичок і вмінь студентів на заняттях з основного музичного інструмента (фортепіано) : навчально-методичний посібник / Л.І.Гаркуша, О.С.Економова. – К.: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2013. – 100 с.
3. Гумінська О.О. Уроки музики в загальноосвітній школі : методичний посібник / О.О.Гумінська. - Тернопіль : Богдан, 2013
4. Кабалевський Д. Б. Як розповідати дітям про музику?/Д.Б.Кабалевський - К., 1981.- 209с.
5. Олексюк О.М. Музична педагогіка: Навчальний посібник / О.М.Олексюк. – К.: Київ. ун-т ім. Б.Грінченка, 2013. – 188 с.